ॐ

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ब्रह्मचारी

भीष्मपिताम

(स्त्री हठ)

નાટકનાં ગાયનો.

મોરબી આર્ય સુબોધ નાટક મડળી માટે

રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મૂળજી આશારામ ઓઝા.

મોરબી આ૦ સુ૦ નાટક મડળીના માલેક

આવૃત્તિ પહેલી પ્રત દશ હજાર

આ પુસ્તક ગુજરાતી પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમા મણિલાલ ઇચ્છારામ દેશાઇએ છાપ્યુ, સાસુન બિલ્ડિંગ્સ, કોટ–મુબઈ

સવત્ ૧૯૬૯ સને ૧૯૧૩

મૂલ્ય બે આના.

ભૂમિકા.

આ નાટકની વસ્તુસકલના મહાભારતમાથી ચુટેલી છે. અને તે સનાતન ધર્મમા પ્રસિદ્ધ છે આર્યોમા બ્રહ્મચર્યને કેવુ મહત્ત્વવાળુ માન્યુ છે, તે ભીષ્મપિતામહના ચરિત્ર પરથી અવલોકન કરતાં આપણી દૃષ્ટિ બ્રહ્મચર્ય તરફ વળે તો દીર્ઘાયુષ્ થવાનો એ મુખ્ય પાયો છે, જે ભીષ્મે પ્રતિપાલન કરવાથી કાળ પણ તેની ઇચ્છા વિરુદ્ધ ભક્ષણ કરવા અસમર્થ હતો, એવો ધીરોદાત્ત આ નાટકનો ઉપનાયક છે

વસ્તુની શરૂઆત કાશી રાજાને ત્યા તેની ત્રણ પુત્રીઓના સ્વયવરથી થાય છે, આર્યાવર્તના મહાન્ ભૂપતિયોની સમક્ષ બ્રહ્મચર્ય વ્રતધારી ભીષ્મ પોતાના ઓરમાન નાના ભાઈ માટે ત્રણે કન્યાઓનુ હરણ કરી પિતૃભક્તિની છાપ પાડે છે, જે પ્રાચીન આર્યક્ષાત્ર ધર્મને શોભાવનાર તથા પાશ્ચાત્ય સસારના મોહમા તણાતા આધુનિક સુધારકોને પ્રાચીન આર્ય સસારની શ્રેષ્ઠતાનુ ભાન કરાવનાર છે

રહસ્ય

પુનર્જન્મનું પ્રતિપાદન, કરેલા સકલ્પો અવશ્ય ભોગવવાના જેથી શુભ સકલ્પો કરવાની પ્રવૃત્તિ કરવી, અધ્યાત્મયોગ વિના જીવ વિરામ પામતો નથી, એ જે આર્ય ધર્મની ફીલસુફી, વેદના સાર રૂપ, ગીતાના ઉપદેશથી કર્ત્તા અકર્ત્તાનો ભ્રમ દૂર થતા આત્મા અવિનાશી અને ચૈતન્ય રૂપે સર્વત્ર છે એવા જ્ઞાનની પ્રાપ્તતા ઇત્યાદિ

વિજ્ઞપ્તિ

નાટક એ દુનિયાનુ ચિત્ર છે, એટલે થઈ ગયેલી વાતને યથાસ્થિત દ્રશ્ય રૂપે બતાવવી એનુ નામ નાટક, પ્રાચીન અને આધુનિક સમયમા ઉત્પન્ન થઈ સસારમાં પરિક્રમણ કરી ગયેલી, જુદી જુદી વ્યક્તિયોના સચ્ચરિત્રોનું દિગ્દર્શન કરાવી જન-

સમાજમા ઉચ્ચભાવના પ્રગટાવવી, એજ નાટકકારોનુ મુખ્ય કર્ત્તવ્ય છે સામ્પ્રત સમયનુ અનુભવેલુ ચિત્ર બતાવી જનસમાજમાં પ્રીતિપાત્ર થવુ સહેલુ છે, પણ નહિ અનુભવેલા પૂર્વ કાળનુ ચિત્ર બતાવી પ્રેમ-પાત્ર થવુ એ અતિ દુર્ઘટ છે

સ્ત્રીઓના પ્રાધાન્યપણાના ચરિત્રો નાટક તખતા પર વધારે આકર્ષક થાય છે, તેવા જુદા જુદા આળેખાયલા સસારી પ્રયોગો પ્રેક્ષ-કોની નજર સમક્ષ ભજવાઈ ગયા છે, એટલે હુ નવીન બતાવુ છુ એમ તો નથી, પણ સામ્પ્રત સમયમા પૂર્વકાળનું જે વિસ્મરણ છે, તેથી તે સમયના મહત્ત્વવાળા ચરિત્રો બતાવી જનસમૂહને વર્તમાન સમયનું ભાન કરાવવુ એ મારો હેતુ છે તે પ્રમાણે મહા સતી અનસુયા તથા સુકન્યા—સાવિત્રીના પાતિવ્રત્ય પ્રભાવવાળા ચરિત્રોનુ અવલોકન આપ કરી ગયા, જે સ્ત્રીઓને વિશેષ માનપ્રદ છે કોઈ શૂરવીરતામા, કોઈ ગૃહસસારમા અને કોઈ ભક્તિ પદમા ઉજ્જ્વળ થઈ ગયેલી છે, તેજ પ્રમાણે આજનો વિષય હઠનો છે, સ્ત્રી હઠે ચડે તો કેટલી ઉથલ-પાથલ કરી કયા સુધી પહોચી શકે છે, તથા મહાન્ યોદ્ધાને પણ કેવી કાયર કરે છે તેવુ સ્ત્રીસ્વભાવનું ચિત્ર આપ સમક્ષ રજુ કરુ છુ તેને યોગ્ય ન્યાય આપશો

નાટકનો વિષય બહુ ગહન છે તેમા સાક્ષર વર્ગને પ્રસન્ન કરવા એ તો મહા મુશ્કેલ છે, મારા જેવા નાટકકારે નાટકના લેખક કહેવરાવવુ એ અતિશયોક્તિવાળુ ગણાય. તોપણ ફુલ નહિ તો ફુલની પાખડી તુલ્ય મહા સતી અનસૂયા તથા સુકન્યા—સાવિત્રીના નાટકો રગ ભૂમિપર મારા તરફથી રજુ કરવામા આવ્યા, જે પ્રેક્ષકોને

રુચિકર નીવડવાથી મારા કર્ત્તવ્યનું સાફલ્ય માની તેવોજ પ્રયાસ જારી રાખી, આ ત્રીજુ નાટક નવીન પ્રદેશનું જનસમાજને કેવુ રુચિકર થાય છે, તે જોવાની આકાક્ષા રાખુ છુ હું લેખક નથી પણ વિદ્વાનોના વિચારોનું અનુકરણ કરનારો નાટકકાર છુ, તો આશા રાખુ છુ કે-દોષ દૂર કરી હંસ સમાન સારગ્રાહી દષ્ટિ અવલંબાવશો

મૂળજી આશારામ ઓઝા,
કર્ત્તા

॥ ॐ तत्सत् परमात्मने नमः ॥

ભીષ્મપિતામહ

નાટકની પ્રવેશવાર ટુંક હકીકત

અંક ૧ લો.

મંગળાચરણ—સૂત્રધાર અને નટીનું આધુનિક નાટકો સંબંધી વિવેચન, અને શ્રી પ્રશંસા

પ્રવેશ ૧ લો—કાશી વિશ્વનાથનું મંદિર-કાશી રાજાની મોટી પુત્રી અંબા પોતાની સખીઓ સહ કાશીવિશ્વનાથના પૂજનાર્થે આવે છે કુવામાંથી જળ સિંચતાં અંબાનો હાર કુવામાં સરી પડે છે, તેથી તે આકુળવ્યાકુળ થાય છે દરમ્યાનમાં સ્વયંવરમાં આવેલા શાલ્વદેશના રાજા શાલ્વનું આગમન શાલ્વે પોતાની બાણ વિદ્યાથી કુવામાંથી હાર કાઢી આપવો, તેથી અંબા તેની ધનુર્વિદ્યાપર મોહાસક્ત થઈ તેની સાથે ગાંધર્વ લગ્નથી જોડાય છે

પ્રવેશ ૨ જો—કાશીરાજાનો બગીચો-કાશીરાજાની ત્રણે પુત્રીઓ બની ઠની સ્વયંવરમાં જવા નીકળેલી છે, દરમ્યાન ભીષ્મ તેમનું હરણ કરે છે

પ્રવેશ ૩ જો—તર્કશકરનુ ઘર-તેની સ્ત્રી વખતીનો કલહ

પ્રવેશ ૪ થો—હસ્તિનાપુરમા સત્યવતીનો દરબાર-ત્રણે કન્યાને સાથે લઈ ભીષ્મ આવે છે, અબા શાલ્વ સાથે ગાધર્વ લગ્નથી પરણી છુ એમ વિનવવાથી તેને શાલ્વ પાસે જવાની રજા આપે છે, અને નાની બે કન્યા સાથે વિચિત્રવીર્યને પરણાવવાનું નક્કી કરે છે

પ્રવેશ ૫ મો—શાલ્વની ભ્રમતા-અબા શાલ્વ પાસે આવે છે, પણ તેને ભીષ્મ હરી જવાથી તે તેનો તિરસ્કાર કરે છે

પ્રવેશ ૬ ઠ્ઠો—પરશુરામનો આશ્રમ-અબા આવે છે, વાનપ્રસ્થ થએલા તેના માતામહ હોત્રવાહન રાજાનો ત્યા તેને ભેટો થાય છે તેમની પાસે પોતાની દુર્દશાનો રુદનાલાપ, તેથી પરશુરામ શરણાગતને શરણ આપી અબાને લઈ ભીષ્મ પાસે મૂકવા જાય છે

પ્રવેશ ૭ મો—દ્રુપદ રાજાની તપશ્ચર્યા—આ જ્યોતિલિગે મહાદેવનું પ્રાગટ્ય, ભીષ્મનો નાશ કરે તેવો દ્રુપદને વર

પ્રવેશ ૮ મો—રણસગ્રામ-ભીષ્મ અબાને ગ્રહણ કરતા નથી, તેથી પરશુરામનો ક્રોધ, બને વચ્ચે ત્રેવીસ દિવસ યુદ્ધ, છેવટે દેવતાઓ વગેરે વચમા પડી યુદ્ધ અટકાવે છે પરશુરામે અબાને પોતે નિરુપાય હોવાનું જણાવતા ભીષ્મને મારવાની અબાની દઢ પ્રતિજ્ઞા

પ્રવેશ ૯ મો—તર્કશકર પોતાની સ્ત્રી વખતીને પાંસરી કરવા બીજી સ્ત્રી પરણી લાવે છે, મુહૂર્તમાંજ બે સ્ત્રીનો કકાસ, અને તર્કશકરનું માથુ ફુટવુ

પ્રવેશ ૧૦ મો—અબાની તપશ્ચર્યા-અબાને મહાદેવ પ્રસન્ન થઈ;

ભીષ્મને મારવાનો વર આપી અદૃશ્ય થાય છે સમાધિ સ્થિતિમા અબાનો આત્મા, કરેલા સકલ્પો ભોગવવા લિગ શરીર ધારણ કરી દ્રુપદને ત્યા જાય છે

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—દ્રુપદને ત્યા જન્મેલી અબાને મહાદેવના વરદાનના ભરુસાથી પુત્રમા ખપાવી શિખડી નામ રાખે છે પણ તે ઉમર લાયક થતા પુરુષ ન થઈ, તેથી દ્રુપદ તથા રાણી વિમાસણમા પડે છે અને લોકલજ્જાથી તેને પરણાવવાનો નિશ્ચય કરે છે

પ્રવેશ ૨ જો—શિખડી સ્ત્રી પોષાકમા–તેની માતાનુ આવવુ શિખડીને સ્ત્રી પોષાકમા જોઈ ગુસ્સે થવુ હિરણ્યવર્મા રાજાની પુત્રી કુસુમાવલી સાથે તેને પરણાવવા સમજાવવુ પણ શિખડી તેમ કરવા ના કહે છે, પણ મહાદેવનુ વચન સત્ય થશે એમ સમજાવી એની મા પરણવાની હા પડાવે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—દેવતાઓના ભડારી કુબેર પોતાના સેવક સ્થુણાકર્ણ યક્ષપર તુષ્માન થઈ, તેને વૈભવોથી ભરપુર ઉત્તમ મહેલ બક્ષીસ કરી, તેનુ બાકી રહેલુ આયુષ આનન્દમા ગુજારવા તેને નોકરીથી ફારકત કરે છે

પ્રવેશ ૪ થો—તર્કરાકરની દુર્દશા–બે સ્ત્રીની તાણાતાણીમા ટાંકામા પડે છે, તે જોઈ જુની સ્ત્રી વખતી ગભરાઈ નાસી જાય છે અને પાછળથી તર્કરાકર પણ સન્યાસી થવા જગલમા જાય છે

પ્રવેશ ૫ મો—શિખડીની સ્ત્રી કુસુમાવલીનો પરણવા પછીનો

આનદ, શિખડીની મુઝવણુ, સ્ત્રી પુરુષની ભેટાભેટી, શિખડીનુ પોગળ ખુલ્લુ થતા પોતાની સ્ત્રી પાસે શરમાવુ

પ્રવેશ ૬ ઠ્ઠો—રામસ્વામીના આશ્રમમા તર્કશકરે આવી સન્યસ્તની યાચના કરવી, ત્યા તેના દીકરા વિશ્રામનો ભેટો, બને જણુનુ વનિતા વિશ્રામમા વખતી પાસે જવુ

પ્રવેશ ૭ મો—સ્ત્રીની સાથે પોતાના લગ્નથી કુસુમાવલીની સતાપજનક સ્થિતિ, ત્યા તેની સાસુનુ શિખડીના તપાસ માટે આવવુ, પોતાનો પતિ સ્ત્રી છે, એવુ મર્મમા સાસુને સમજાવવુ, પોગળ ખુલ્લુ થએલુ જાણી રાણીની વિમાસણ

પ્રવેશ ૮ મો—કુબેરે સ્થુણાકર્ણ યક્ષને બક્ષીસ કરેલો મહેલ—ત્યા શિખડીનુ આવવુ તેની દયાજનક સ્થિતિથી સ્થુણાકર્ણનુ પ્રસન્ન થવુ, અને પોતાની સિદ્ધિના બળથી પોતાનુ પુરુષ ચિહ્ન થોડા વખત માટે શિખડીને આપી તેનુ સ્ત્રીપણુ પોતે ગ્રહણ કરવુ, ચિન્હો બદલાવાથી શિખડીને પુરપના ઉદ્દગારો ઉદ્દભવવા, તથા સ્થુણાકર્ણને સ્ત્રીપણાના ભાવ પ્રગટવા શિકારે નીકળેલા શાલ્વનુ આગમન. સ્ત્રી થએલા સ્થુણાકર્ણનુ તેનાપર મોહાસક્ત થઈ બનેનું વિહારમા પડવુ, ત્યા કુબેરનુ અચાનક આવવુ, સ્થુણાકર્ણને સ્ત્રી રૂપમા પુરુષની સાથે, વિહારમા પડેલો જોઈ, ગુસ્સે થઈ સ્ત્રી તરીકે કાયમ રહેવાનો શાપ આપવો

પ્રવેશ ૯ મો—પુરુષ થઈ આવેલા શિખડીનો પોતાની સ્ત્રી કુસુમાવલી સાથે પતિ પત્ની તરીકેનો પ્રેમ તથા આનદ

પ્રવેશ ૧૦ મો—શાલ્વ તથા સ્થુણાકર્ણી સ્ત્રીનો પ્રેમવિનોદ ત્યા શિખડીનુ આવવુ. ભીષ્મ પડશે ત્યા સુધી પોતાને પુરુષપણુ કાયમ રહેશે એવુ સાભળવાથી આનદ થવો, અને મહાદેવના વચનની સત્યતા.

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—મહાભારતના યુદ્ધનો આરભ યુદ્ધમા નિવૃત્ત રહેવાથી સહાર થતો અટકશે એમ ભીષ્મને વ્યાસનું સૂચન

પ્રવેશ ૨ જો—કુરુક્ષેત્ર–અર્જુનને પોતાની સામે લડવા ઉભેલા સબધીઓને જોવાથી મોહ થવો, શ્રીકૃષ્ણે ગીતાનો ધર્મોપદેશ કરી રણ યુદ્ધ કરવા તેને દ્રઢ કરવો

પ્રવેશ ૩ જો—દુર્યોધન તથા દુશ્શાસન અને અર્જુન તથા શિખડી–યુદ્ધ સંબધીની મસલત–ભીષ્મે દશ દિવસ મહા સહાર કરી છેવટ શિખડીને સામો જોઈ પ્રહાર કરતા નથી પણ શિખડી પૂર્વના વેરનુ સ્મરણ આપી તેને મારે છે, ભીષ્મ પડે છે

પ્રવેશ ૪ થો—અબાએ સ્થાપેલા વનિતા વિશ્રામમા વખતી અધ્યક્ષ તરીકે રહેલી છે, ત્યા નવી તથા જોઇતીનું આગમન, તેજ પ્રસગે તર્કશકરને લઈ વિશ્રામે પ્રવેશ કરવો, સૌની ઓળખાણ તથા ભેટો

પ્રવેશ ૫ મો—શાલ્વ તથા સ્થુણાકર્ણી સ્ત્રીનુ છુટા થવુ, ત્યા અચાનક અબાનુ આવવુ, શાલ્વને સ્વયવરમા પ્રથમ જે વરમાળા આરોપવાની હતી તેજ વરમાળા મહા વિટબના ભોગવી, પૂર્વના સકલ્પ બળથી શાલ્વને આરોપવી, બનેના મનની શાન્તિ અને તેથી ઉપજતો પૂર્ણાનદ.

પ્રવેશ ૬ ઠ્ઠો—ભીષ્મ બાણશય્યાપર–સૌને લડાઇથી નિવૃત્ત થવા ઉપદેશ કરવો પાડવોને ધન્યવાદ આપવો, જેથી દ્વેષીલા કૌરવોનુ ગુસ્સે થઈ ચાલ્યા જવુ, ભીષ્મનો અતકાળ તેની છેવટની ઇચ્છાનુસાર શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માના ચતુર્ભુજ સ્વરૂપના દર્શન અને નાટકની સમાપ્તિ.

—୦୦୦—

ર૬૪૯ (૧૧)

મુખ્ય પાત્રો.

ભીષ્મ—હસ્તિનાપુરના શાંતનુ રાજાના પુત્ર
વિચિત્રવીર્ય—શાંતનુનો નાનો પુત્ર, ભીષ્મનો ઓરમાન ભાઈ.
વ્યાસ—પરાશર મુનિના પુત્ર, સત્યવતી (મત્સ્યગંધા)થી ઉત્પન્ન થએલા
નારદ—બ્રહ્મર્ષિ
શાલ્વ—શાલ્વ દેશનો રાજા
કાશીરાજા—અંબા, અંબાલિકા તથા અંબિકાનો પિતા, કાશીનો રાજા
કુબેર—દેવોના ભંડારના અધ્યક્ષ
સ્થુણાકર્ણ—કુબેરનો સેવક (યક્ષ)
દ્રુપદ—શિખંડીનો પિતા, દ્રુપદ નગરીનો રાજા.
શિખંડી—અંબાનો પુનર્જન્મ, દ્રુપદનો પુત્ર
શ્રીકૃષ્ણ—દ્વારકાધીશ, પાંડવોના સહાયક
દુર્યોધન, **દુશ્શાસન**—ધૃતરાષ્ટ્રના પુત્રો, કૌરવો.
દ્રોણ—કૌરવોને ધનુર્વિદ્યા શીખવનાર આચાર્ય
યુધિષ્ઠિર, **ભીમ**, **અર્જુન**, **સહદેવ**, **નકુલ**—પાંડવો
પરશુરામ—વિષ્ણુ ભગવાનના છઠ્ઠા અવતાર, જમદગ્નિ મુનિના પુત્ર.

હોત્રવાહન—અબાના પિતામહ (વાનપ્રસ્થ થએલા)

તર્કશંકર—બ્રાહ્મણ

વિશ્રામ—તર્કશંકરનો પુત્ર

અબા
અબાલિકા } કાશીરાજાની પુત્રીઓ
અંબિકા

સત્યવતી—ભીષ્મની ઓરમાન મા, શાંતનુની રાણી (મત્સ્યગંધા)

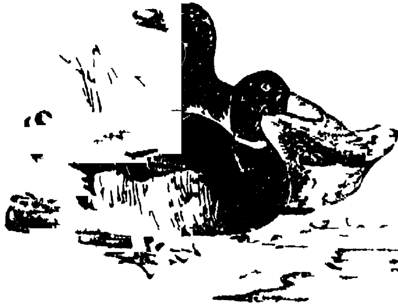
દ્રુપદરાણી—દ્રુપદરાજાની રાણી, શિખંડીની મા

સ્થુણાકર્ણી—શાપીત થએલ સ્થુણાકર્ણ યક્ષ, સ્ત્રીરૂપે

વખતી
નવી } તર્કશંકરની સ્ત્રીઓ

જોઈતી—તર્કશંકરની સ્ત્રી વખતીની દીકરી

તે સિવાય—સ્વયંવરમાં આવેલા રાજાઓ, સેવકો, સૈનિકો, વસુઓ, ઋષિઓ, બ્રાહ્મણો, યક્ષો, રામસ્વામી, સખીઓ, દાસીઓ વારાંગનાઓ, ગંગા વગેરે

ભીષ્મપિતામહ નાટકનાં ગાયનો.

સૂત્રધાર— મંગળાચરણ.

નમું નિરંજન ઇશ તમોને, જ્યાં જોઉં ત્યાં તું નો તું
નિરાકાર સાકાર ભાસે, સ્વઇચ્છાએ તું પ્રકાશે,
નેતી નેતી વેદ પોકારે, ગુણાતીત તે તું નો તું—નમું૦
જનસમાજની કર તું શુદ્ધિ, ગુણ ગ્રાહકની પ્રગટે બુદ્ધિ,
ઘટ ઘટ વ્યાપક રહ્યો હૃદયમાં, આત્મસ્વરૂપે તું નો તું—નમું૦

બાળાઓ— ૨

ગૃહસ્થાશ્રમની શોભા સઘળી, નારીથી સચવાય,
તે નારીને કહો નઠારી, એ કેવો અન્યાય—ગૃહસ્થાશ્રમ
અવનિમાં ઉપજ્યાં બે સાથે, પુરષ પ્રકૃતિ રહ્યાં સંગાથે,
વંશ વૃદ્ધિ જેના થકી થાય, એથી ઉત્તમ કયું કહેવાય,
તે નારીને—ગૃહસ્થાશ્રમ
નારી વિના કહો કોણ નિપજ્યા, સાર્વભૌમ પણ એથી ઉપજ્યા,
ધ્રુવ પ્રહ્લાદ અને યદુરાય, એની પણ નારી મા થાય,
તે નારીને—ગૃહસ્થાશ્રમ
જગતની જે આદ્યશક્તિ, નારી રૂપે પ્રત્યક્ષ પ્રગટી,
ગૃહિણી ગૃહ દેવી ગણાય, રિદ્ધિ સિદ્ધિ ત્યાં દેખાય,
તે નારીને—ગૃહસ્થાશ્રમ

અંબા વગેરે— ૩

મંગળ કરજો મહેશ્વર, જય જય શંકર ઉમાપતિ—જય જય
વિષધર વિષહર વિષયન ચહાતી,
ગૌરી નાથના ગુણુને ગાતી,
દેજો નિર્મળ મતિ (૨) શંકર.
મદનારિ અરિના મદ હરજો,
ત્રિપુરારિ રિપુને સહરજો,
શુદ્ધ ભાવે કરુ સ્તુતિ (૨) શંકર.

અંબા— ૪

કોઈ કાઢો જળ બહાર, મારો હૈયાનો હાર,
હૈયાનો હાર, જોબનીયાનો શણુગાર—કોઈ
મોઘા મૂલના મારા મોતી નદાશે,
ક્યરે પુરાઈને ક્યરાળા થાશે,
કદિ ઉભી હાર તણી આશે,
કરુ છુ પોકાર, હું કરુ છુ પોકાર—કોઈ.

શાલ્વ— ૫

માનું માનું મધુરી આભાર, તમારો—માનું.
દીલ દેખી તમારુ ઉદાર,
અપાર દીલ દેખી તમારુ ઉદાર—માનું.

અંબા—આજ પામી હું હૈયાનો હાર,
એ છે મોટો તમારો ઉપકાર;

શાલ્વ—તમારો હાર તમને આપ્યો, એમાં ઉપકાર શાનો?

અંબા—હારને બદલે હાર આપ્યો, તેમાં ઉદારતા શાની?
પરખી પરાક્રમ પ્રેમે,
આ દીલ હવે દીધુ મેં તમને દીલદાર (૨) માનું

સખીઓ— ૬

બની ઠની ચાલીરે, પ્રેમદા પ્રેમ બગીચે રમવા
માળણુ વેષ ધરીને શાણી,
લેવા સુમન મન હરખાણી,
રમણી રસીલી રસરાણી— બની ઠની.
પુષ્પ ગુલાબ પસદ કરવાને,
મનનો માન્યો વર વરવાને,
પરખી પુરુષ પુણ્યશાળી— બની ઠની
શોભાવે રૂપ રગ, લોભાવે અગ ઢગ,
કીર્તિ દિગતમાં પસારી,
એવા નરેશ પુષ્પ કાશીના બાગમા,
ખીલ્યા ખીલાવવા કુમારી સાહેલડી—શોભાવે
પેખી પ્રિય ગુલાબ, ગાંડી થઈ ગુલદાવદી,
દીલે ન રહેતાં દાબ, પિયુ પિયુ ઝણુકે સુંદરી.
પિયુનો પ્રેમ પરાગ, જગ છવરાઈ છલકતો;
ઝીલીએ અનુરાગ, રમણી રસ સાગર બની—બની ઠની

અંબા— ૭

એક પત્નીના પિયુની પ્રેમી, ભૂષણુ સૃષ્ટિનું લેખાય,
એ દંપતીના લાડ કોડ સૌ, સંસારે સુખથી સચવાય.

પરખી પ્રેમ અખંડ પ્રભુ પણ, સંકટ સમયે કરે સહાય,
જુઓ સુકન્યા સાવિત્રી જે, સતીમાં મુગટ મણિ દેખાય—એ દંપતી.
એક પત્નીવ્રત રામચન્દ્રનુ, પામ્યા જનક સુતા જ્યાં ન્યાય,
અખંડ પ્રેમ વડે એ દંપતી, ઈશ્વર રૂપે બધે પૂજાય—એ દંપતી

સખીઓ— ૮

રુડા રૂપાળા બહુ બહુ જોયા, પણ અંતરના મેલા,
ઉપર ઈંદ્રામણા સરીખા, અંદર ઝેર ભરેલા
ચંદન વૃક્ષ સાપ રહે તેમ, સજ્જનમાં દુર્જન ખળ છે,
સુગંધથી સમજાશે સઘળા, કસ્તુરી કે કાજળ છે—રુડા
કરી આકરી પુરુષ પરીક્ષા, ગુણના સાગર ગોતી લ્યો,
તજી રાખ શેવાળ સમાને, મહા મૂલ્યના મોતી લ્યો—રુડા

અંબિકા, અંબાલિકા— ૯

ન્યારા ન્યારા ઉભરાણા, ટોળે ટોળા ભરાણા,
તેના ઠામ કે ઠેકાણા, જાણ્યા વિણ વરશું નહિ—ન્યારા
રૂપરંગ પર મોહી, મરે પતંગ દીપક જોઈ,
મિથ્યા તેજમાં અંજાઈ, કંઠે હાર ધરશું નહિ—ન્યારા
શુદ્ધ ક્ષત્રિય વર જોશું, મનહર ગુણિયલપર મહોશું
દીવો હાથમાં લઈ બહેની, કુવામાં પડી મરશું નહિ—ન્યારા

અંબા વગેરે— ૧૦

બળવાન વિધિના લેખ, બહેની, બળવાન વિધિના લેખ,
એમાં થાય નહિ મીન મેખ— બહેની

અંબા—એક ગુલાબના ફુલડાં બહેની, માળીની છાબે વેચાય,
એક ચડે મહાદેવને, બીજું પગ તળે કચરાય—એમાં

સખીઓ—પખીના મેળાની પેઠે પિતા ઘેર, પુત્રીઓ ભેળી થાય,
પિયર મેળો બે પહોરનો, તજી ભાગ્ય લખે ઘેર જાય–એમા

શાલ્વ— ૧૧

ગમા બળહારિણી, પુરષ મન મારિણી (૨)

સુખ સમજીને ઇચ્છી શ્યામા,
પણ હરતી વપુ કાન્તિ વામા,
શરીર સારિણી વિદારિણી–પુરષ

અબા— ૧૨

શી શિર જોરી શાલ્વ તમારી, ધિક્ક ધિક્ક છે કહું પોકારી,
નમેરા નરની કયા થઈ નારી, વિધાતાએ કરી ખુવારી–શી શિર.
પોતાને સદ્‌ગુણી માને, અબળામા અવગુણ જાણે,
દગો દીઓ છો ખરેજ ટાણે, વચન ભગ કરો અવિચારી–શી શિર.
હાર અરપતા કયા ભોગ લાગ્યા, હાથના કર્યા હૈયે વાગ્યા,
મોત ન આવે મોઢે માગ્યા, કાઢો છો તમે તુચ્છકારી–શી શિર

અબા— ૧૩

મારા અતરની અભિલાષા, ભીષ્મે નષ્ટ કરી હરી જાતા,
મારુ જીવીત કર્યું ઝેર (૨) કયા જઈ વિરામુ દુ ખી દુહિતા
લાડે કોડે ઉછેરી પ્રેમથી, પરણાવવા પતિ સાથ,
રચ્યો સ્વયંવર ધામધુમથી, ઉપજ્યો ત્યા ઉત્પાત મારા૦
સાસરે શોભે પુત્રી પનોતી, રુડુ શોધે મા બાપ,
વણસાડ્યુ સુખડુ ભીષ્મે અમારુ, એહ બાળે સતાપ. મારા૦

અંબા— ૧૪

નમસ્કાર છે ગુરુજનોને, સુણો પ્રતિજ્ઞા મારી,
અબળા છુ પણ પ્રબળા સમજો, સ્ત્રી હઠ વિચારી
છુ પરશુરામની ફરશી, તે ભીષ્મ લોહીની તરશી,
સરવે—સાહસ બાળા નહિ કર એવુ, ભીષ્મ બ્રહ્મચારી,
અંબા—બ્રહ્મચારી પણ જોશે પ્રભુતા, સ્ત્રી સીતમગારી નમસ્કાર૦
હુ પ્રસન્ન શિવને કરીશ, મુજ ભુજાથી ભીષ્મ હણીશ,
વર મેળવી પુરુષ બનીને, વેર હુ લેનારી નમસ્કાર૦

તર્કશંકર— ૧૫

જોઈ લ્યો કરમની કઠણાઈ, બે નારીના નાથની નવાઈ (૨)
એકમા ન ફાવ્યા, લા બીજીને લાવ્યા, એ પણ એનાથી સવાઈ–
બે નારીના
શોક્ય શોક્યોનો ખાર, એનો આવે ન પાર, ભરી આખોમા મણ-
મણ રાઈ–બે નારીના
ભૂલે ચૂકે ન વરશો, બે નારી ન કરશો, ખરી કઉં છુ રામ દુવાઈ–
બે નારીના.

આકાશવાણી— ૧૬

લિગ શરીર અબાનુ, ચાલ્યુ કર્મે નવીન તન ધરવા,
દ્રુપદને ઘેર જન્મી, શકર વરથી ભીષ્મને હરવા
અચેત દેહ અહિ રહેશે, જીવ જન્મીને કર્મો ભોગવશે,
કરી પુરા સકલ્પો, ફરી દેહ અબાનો મેળવશે

અંક ૨ જો.

રાણી— ૧૭

અજાણ્યુ નથી કાઇરે અંતર્યામીથી,
ગુહ્ય ગુહ્યમા ગુપ્ત કરેલો, સારા સાર વિચાર,
તે પણ સાક્ષી શ્રી હરિ સૌના, જાણે છે જગદાધાર–અજાણ્યુ
દ્રુપદ––પ્રભુ તણે દરબારે મળશે, પુણ્ય પાપનો ન્યાય,
દુધનુ વળતર દુધમા વળશે, પાણીનુ પાણીમા વળાયરે–અંતર્યામી

શિખંડી— ૧૮

હરખી હિંડુ પરણી મંદિર માહે, શણગારે હું અંગને સોહાવુંરે
લલવટ ટીલડી નેણ સારુ, મોતીડે ચોક પુરાવુ–ક્યારે,–હરખી
નીલાંબર અંગે ઓપતુ, પાયે નેપુર ઝણકારરે,
કર કંકણ ઝાંઝરીયા ઝમકે, ઉરપર લટકે હાર–ક્યારે,–હરખી
ચંપા વર્ણી સુંદર ચોળી, વળી માહે ભાત ભરાવુંરે,
પાતળીયાને પ્રીતે ભેટુ, રુમ ઝુમ કરતી આવુ–ક્યારે,–હરખી

શિખંડી— ૧૯

સ્ત્રી શરીરના લક્ષણો મારા, શી રીતે છુપાશે,
નિતંબ મોટા કેડ પાતળી, યુવા કેમ જળવાશે–માજી.
નેત્ર બાણ મારા નહી છુપે, રમણી સમજી જાશે,
જોબન મારુ હસ્ત મેળાપે, જરૂર ઉન્મત થાશે–માજી–સ્ત્રી.
પોગળ મારું જરૂર ત્યાં તો, કન્યાને પરખાશે;
સાસરીયામા થશે ફજેતી, જીવ રખેને જાશે–મારો–સ્ત્રી

વખતી— ૨૦

ચાલો ચાલો મદિરીયે મારે, નહિ જાવા દઉ શોકયને દ્વારે (૨)

નવી—તાણાતાણીમા પડશે પ્રભાત, (૨) વધી જાતીછે વાત

તર્કશંકર—તુટી જાય બે હાથ, દુ ખ ભારે—નહિ૦

તુતે જક્ષણી કે ભક્ષણી ?

વખતી—ભક્ષણી શોકયને ખારે,

તર્કશંકર—મને ટાકામા પાડશો અત્યારે—નહિ૦

નવી—મૂકય મૂકયને શોક્ય એનો હાથ (૨) મોડી થઈ છે રાત,

તર્કશંકર—હવે ખાઇશ લાત આવારે—નહિ૦

તર્કશંકર— ૨૧

જગમા મેં જોયુ દુસ્કરમા દુસ્કર નારી વશ કરવી રે

લાખ ટકાના લાડ લડાવો, આપો ધનની કુચી,

ફૂલ શય્યામાં રાખો તોપણ, કહેશે મુજને ખુચી રે —જગમા૦

સુવર્ણ કયારે કસ્તુરીનું, ખાતર દઈ પોષાય,

અમ્રત પાશો તોય લસણુની, ગધ કદી નહિ જાય રે —જગમાં૦

હાથી પર અકુશ કર્યો, કરી ઘોડા કાજ લગામ,

સ્ત્રી અકુશ કરવા ટાણેશુ, પ્રભુ ગયો તો ગામરે —જગમા૦

સખીઓ— ૨૨

મીઠી મીઠી આબલીયાની ડાળરે, કોયલડી ટહુકા કરે,

સુણેના સાસુડીના બાળરે, સાદ તાણી તાણીને મરે

કોણ જાણેરે એના વિરહિણીના વેશ,

વીતી જાણેરે જેના પિયુડો પરદેશ,

ન રહે ભાન તેને લેશ (૨) ઘેલી ફરે છુટે કેશ—વીતી જાણેરે

જ્યા મન સાથે મન મળ્યુ, ત્યા તન મન ધન ધૂલ,
અનઘડથી અકાયના, પ્રીતલડીના મૂલ. કોણુ જાણેરે–મીઠી મીઠી

કુસુમાવલી— ૨૩

પરણી વર કન્યા રમે, રજની રતિ રગ ભોગ,
સ્વર્ગ સુખ કેમ પરહરો, પ્રથમ રાત વિયોગ
આવ્યા આધા શુ જાઓ છો રીસમા, શુ જોડયુ છે ચિત્ત જગદીશમા,
નીદ પરણ્યા પિયુ ત્યારે પ્રીતથી, રહેવુ હતું કુવારા એક ચિત્તથી–આવ્યા.
લ્યો લ્હાવો અવસર રુડો જાય છે, મારા મનડામા કાઈ કાઈ થાય છે,
જાણે ચુબન આપી બીડુ બાથમા, રમશુ રજની રુડી રહી સાથમા–આવ્યા

કુસુમાવલી— ૨૪

ધન્ય ધન્ય દહાડો આજનો, સોહાગણ કીધી વહાલેરે,
દુધે ત્રુઠયા મેહુલા, મદિરમા મોહન મહાલેરે
આગળ ઉભી વાયુ ઢોળુ હુ, મારામનમા હરખી,
ફુલી અગમા ભોજન કરતા, સુન્દરવરને નિરખી–મોહન
મરકડલો કરી સણુગટ વાળુ, સુદર સેજ સમારુ,
પાતળીયાના પગલા પ્રેમે, મારા ઉરપર ધારુ–મોહન
વાલમ સાથે તાળી દેતા, ખળકે કકણુ ચુડી,
સ્વામીનાથ સગાથે સગમ, રમશું રેણી રુડી–મોહન

કુસુમાવલી— ૨૫

ના, ના, નહિ જવાય રંગ રસીયા (૨)
રગ રસીયા, હવેતો ફસીયા,
સલુણા સમ મારા, જો અહિથી ખસીયા–નહિ

કામણગારા મોહન મારા, મુજ અતર વસીયા,
હાવ, ભાવ, લ્હાવની રસીએ કસીયા-કસીયા નહિ.

કુસુમાવલી— ૨૬

જેનાં કામ તે જે કરે, અવર થકી નવ થાય,
શીયાળથી ગજ નવ મરે, બગલા હસ ન થાય
કદી નારીના નર બની આવશો,
તોય મારા અતરે નહિ ભાવશો,
કરો કોટી ઉપાય (૨) રમણીને નહિ રીઝાવશો

કુસુમાવલી— ૨૭

કન્યા સાથે કન્યા વરી ત્યા, જોવુ અને રોવુ,
જોઈ પરસ્પર પળપળ બળવુ, જીવીત વૃથા ખોવુ (૨)
અરેરે, જોવુ અને રોવુ
તન મન બળતુ નિશદિનરે, ક્ષણક્ષણ મદન શર દુ ખદે,
શુ સહેવુ, કયા કહેવુ—કન્યા.
સ્ત્રીનુ સુખ છે પુરુષમા, નરનુ સુખ છે નાર,
મુજને એથી ઉલટુ, સુધરે શુ સસાર—તન મન
બગડયો ભવ આમ બેઉનો, કયા જઇને કહેવાય,
મુગાને સ્વપ્નુ થયુ, સમજી સમજી પસ્તાય—તન મન

સખીઓ— ૨૮

જખમના દરદો જખમી જાણેરે, વિણ જખમી શુ જાણે,
મરદના ઘા તો મરદ વખાણેરે, કાયર શુ જાણે.
આમ્ર સ્વાદમાં કોકીલ માણે, મેના દાડમ દાણે,

હરખી હરખી હસ કમળના, કોમળ તંતુ તાણેરે—
બગલા શું જાણે—જખમના
પતિ પત્ની માણે રતિ રસમાં, કામદેવને બાણે,
શુ સમજે તે જોગી જન્મના, જે જગ મિથ્યા જાણેરે-
જાણે તે જાણે—જખમના

શિખંડી— ૨૯

કયા ગઈ મમ ભીરુતા, મૃદુતા, વનિતાના કયા ગયા વિચારો—કયા ગઈ
ધન્ય ધન્ય છે પુરુષપણાને, સ્ફુરે અતિ ઉત્તમ ઉદ્‌ગારો—કયા ગઈ
લઘુતા મમતા પટુતા કટુતા, અતિ ચચળતા થઈ નિરમૂળ,
સ્થિરતા ધીરતા સમતા સાથે, પામી પુરુષપણુ અનુકૂળ—કયા ગઈ
બતાવુ જઈને પૂર્ણુ પરાક્રમ, માનિનીના મદને કરુ મ્હાત,
મદન જગમા રગ જમાવી, કરુ સુંદરીનુ મન શાત—કયા ગઈ

સ્થુણાકર્ણી— ૩૦

આ સ્ત્રી સ્વરૂપને જોતા જોતા મન મારુ હરખાય,
પ્રગટે ઇચ્છા નવનવી ઉર, આનદ અતિ ઉભરાય
વસ્ત્રાભૂષણુ ધારણુ કરવા, મન મારુ લલચાય,
ચચળ ચિત્ત રતિ સુખ માટે, અતિ અધીરુ થાય—આ સ્ત્રી
લીધા મેં અનુભવ બનેનો, ઉત્તમ સ્ત્રી સમજાય,
સ્ત્રીથી નર સસાર સુધારે, નહિ તો ભવ અથડાય—આ સ્ત્રી

સ્થુણાકર્ણી— ૩૧

ખીલ્યો ખીલ્યો જોબનીયાનો બાગ, આ સ્થિરસ્થાનક છે,
શાલ્વ—તારા પ્રેમનો પુષ્પ પરાગ, જુદીજ બાનક છે

સ્થુણાકર્ણી—તેમા થાઓ મુસાફર સ્થિર, બેલ શુ પુષ્પ દડે,
શાલ્વ—ઢોળો શીતળમદ સમીર, સુદર પાલવડે
સ્થુણાકર્ણી—દઇશ તાબુલ મારે હાથ, પ્રેમ રસ પીવાને,
શાલ્વ—હિચશુ હિડોળા ખાટ, અધરામૃત લેવાને.
સ્થુણાકર્ણી—મારા સ્નેહને ઝુલેઝુલ, જોબન ઝુકી રહ્યુ,
શાલ્વ—દિન રાત કહે તે કબુલ, મધુરુ તારુ કહ્યુ–બોલ્યો.

કુબેર— ૩૨

નસીબ સદા બળવાન, જગતમા નસીબ સદા બળવાન
પુરુષાર્થ તેં કર્યું સેવાનુ, અર્પ્યું ઉત્તમ સ્થાન,
ભાત ભાતના ભોગો અર્પ્યા, આરામ બદલ ઉપાન–જગતમા.
અઢળક ધન અર્પે ચાકરને, માલીક કદરદાન,
ચાકર કર્મે ચાકરી તે, કેમ લીયે આરામ–જગતમા.

યક્ષા—કદરદાનની સેવા છોડી, સ્ત્રી બન્યો સેતાન,
પગ ચપી કર નિત્ય પતિની, જા જાન કર કુરબાન–જગતમા
શેઠ રીઝયા તારા પર પુરા, દીધા અમૂલ્ય દાન,

સ્થુણાકર્ણી—ધર્મ કરતા ધાડ આવી, શાલ્વ તેના જમાન–જગતમા
શાલ્વ—પ્યારી અબા છાયારૂપે પણ, અતે થઇ તુ તુપમાન,
સ્થુણાકર્ણી—
અબા નહિ કહો સ્થુણાકર્ણી, મારા તો બે દિના મેહમાન–જગતમા.

શિખડી— ૩૩

કાન્તા સતુષ્ટ કરુ આવ હર્ષથી,
મારી મનહરિણીથી કઈ અધિક નથી–કાન્તા.

તનમન બલિહાર કરુ પ્રાણુ પાથર,
મધુર અધર પાન કરી હ્રદયમા ધર–કાન્તા

કુસુમાવલી–ધન્ય ધન્ય મુજ ભાગ્ય, સૌ મનોરથો ફળ્યા,
પ્રણુય પિયુષ પામી પિયુ, વિરહ દુ ખ ટળ્યા–કાન્તા

શાલ્વ— ૩૪

તારા સમજો તારણી તુ મને સૌથી લાગે વહાલી વહાલી (૨)
વિણુ તેડ્યો તારા મન્દિરમા, જો હુ આવ્યો ચાલી–તારા

સ્થુણાકર્ણી—વહાલ વિનાના વખાણુ કરે, તેનુ મુખ ન ગમે દીઠુ,

શાલ્વ—પ્રીતલડીનુ વાકુ વચન પણુ, લાગે મુજને મીઠુ,
તારુ મુખડુ મલકે પળકે પળકે રસ છલકે રઢીયાળી–તારા
પ્રેમ પારામા બધાયો તે, કેમ શકુ હુ નાસી,
નાચુ છુ તુ જેમ નચાવે, ભલે કરે જગ હાસી,

સ્થુણાકર્ણી—શાને મનહર મારા કામણુગારા શરમાવો ગુણુશાળી–તારા

શાલ્વ— ૩૫

ધન્ય ધન્ય છે અબા તુજને, સ્ત્રી હઠ તારી સાચી,
ખરેખરી તુ પ્રેમ રગીલી, નિશ્ચયમા નહિ કાચી

સ્થુણાકર્ણી—અબા છાયા બની પ્રેમદા, કરુ તમારુ પૂજન,
પતિવ્રતાના ધર્મ પ્રમાણે, અર્પ્યુ તન મન ધન

શિખડી—પ્રેમ પરીક્ષા પૂર્ણ આપી તે, ખરી હતી કે ખોટી
જન્મોજન્મના આપ પતિ છો, એ મુજ પ્રેમ કસોટી–ધન્ય.

અંક ૩ જો.

વ્યાસ— ૩૬

જેને સ્વજન કુટુંબી કુપાત્ર મળે,
તેના સુખ તણી નવ આશ ફળે-જેને.
અતિ ક્લેશ થકી દીલતે કકળે,
વળી અગ્નિ વિના દિન રાત બળે-જેને
જેના સ્નેહી સબંધી સુપાત્ર ઠરે,
અહો તે જનનું સદ્ભાગ્ય ખરે -જેને૦
મનવાંછિત ઇચ્છિત અર્થ સરે,
જન્મી જન જન્મ સફળ કરે -જેને૦

વ્યાસ— ૩૭

અહો ધર્મ કર્મ વિણુ અખંડ સુખડાં ક્યાં મળશે ક્યાં મળશે,
પરભવના પાપો ક્યાં બળશે, તન મનના તાપો ક્યાં ટળશે-અહો
ઉંચુ જોતા નર આખડશે, નીચું જોતા ઉંચા ચડશે,
પોતાનું પોતાને નડશે, નહિ જળમાંથી માખણ જડશે,
હરિ ચરણુ શરણમાં તાપ ત્રિવિધના સહુ ટળશે સહુ ટળશે-અહો.

અંબા— ૩૮

જોયું આ જગત્ રમણિય તે જીવે મનસ્વી કલ્પેલું,
તેમાં સુખ દુર્ઘટ અતિ, પંચ વિષયોથી તે ભરેલું
કર્મરૂપી વંટોળીયા મનુષ્યને, જ્યાં ત્યાં જગતમાં અથડાવે,
સુખ દુઃખ અનિત્ય જાણ્યા છતાં, મન થકી વ્યાધિ પોતે ઠરાવે.
સત્ય સ્વરૂપ જાણ્યા વિના, જગતમાં શાંતિ ક્યાંથી એ પામે,
તૃષ્ણાની સત્તા તળે સરવજન, જીવ ક્યાં જઈ વિરામે.

અતરમા અભિલાષા પ્રગટતા, પ્રાણીને પ્રેમમય એ બનાવે,
તેનો રગ ભગ કરતા રમણીને, ક્રોધ કર્મ ખૂરા કરાવે

અંબા— ૩૯

નથી સુલભ સસારી સુખડા, આ અવનીમા અનુભવીયુ રે,
બને જન્મમા ફરી ફરીને, જોઈ વળી ભત્ર તળીયુ રે
અતે સુખ માની સ્વામીમા, મનડુ મારૂ ફરીયુ રે,
શાલ્વ—રત્ન ગુમાવેલ પાછુ મળીયુ, નસીબ આજે વળીયુ રે
અંબા—પરણુવા આવી હતી સ્વામી, પાછી વાળી કાઢી ખામી,
પાય પડી પુછુ શિરનામી, કસોટીમા ઉતરી કે નકામી ?
શાલ્વ—પ્રેમ પુતળી ખરેખરી તુ, સ્થુણાકર્ણી થઈ ધરીયુ રે,
ભીષ્મ જેવા યોદ્ધા ભડનામી, હણી આવી તુ વિજય પામી
અંબા—પ્રેમ પુષ્પથી વધાવુ સ્વામી, સ્વીકારશો મમ અતર્યામી—
શાલ્વ—આવ હૃદય દેવી તુ મારી, જોઈ તુને મન ઠરીયુ રે—નથી૦

૪૦

ઈશ્વર-શાન્તિ શાન્તિ, સર્વત્ર શાન્તિ,
માયા-જીવન મુક્તિ વિના અશાન્તિ -શાન્તિ૦
ઈશ્વર-અધુત્વ ભાવથી, પ્રસરે શાન્તિ,
માયા-આત્મદર્શી વિના અશાન્તિ -શાન્તિ૦
ઈશ્વર-બ્રહ્મમાં લીન થયે વિશ્રાન્તિ,
માયા-જીવપણાની ટળે જો ભ્રાન્તિ -શાન્તિ૦
શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ

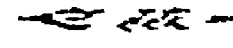
સમાપ્ત.

પ્રાણાયામ.

પ્રાણાયામ સબધી માહિતી આપનાર સર્વોત્તમ પુસ્તક તેમાં પ્રાણાયામ કોણ કરી શકે છે. પ્રાણાયામથી શું લાભ થાય છે પ્રાણાયામથી જીવનની વૃદ્ધિ શી રીતે થઈ શકે છે. પ્રાણાયામનુ સ્વરૂપ પ્રાણાયામ કેવી રીતે કરવો વગેરે બીજી સેકડો ઉપયોગી બાબતનો સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે. પ્રાણાયામ બિલકુલ નહિ જાણનાર મનુષ્યને આ પુસ્તક ઘણુ ઉપયોગી થઈ પડે છે અઢીસે પૃષ્ટના પુસ્તકનુ મૂલ્ય માત્ર આઠ આના.

કાવ્યકુસુમ.

જ્ઞાન, તત્ત્વવિચાર તથા ભક્તિરસથી સપૂર્ણ ભરેલા આધુનિક નાટકના લોકપ્રિય ગાયનના રાહમા બનાવેલા પદ્યોનો આ પુસ્તકમા સગ્રહ કરવામા આવ્યો છે. પુસ્તકને સુંદર રીતે છપાવી શોભાવવામા આવ્યુ છે. તમે તેને મંગાવશો તો અવશ્ય પ્રસન્ન થશો કેમકે તેમાં ઘણા બોધક વિષયના પદ્યો આવેલા છે.

મૂલ્ય આઠ આના.

ઉપરના બને પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણુ

પ્રભુશકર નિર્ભયરામ વ્યાસ.

તત્રી, ચંદ્રપ્રકાશ, ભાગાતળાવ–સુરત.

અમારી રાજા રજવાડામા વખણાતી "યાકુતીની નકલો" નીકળે છે માટે નકલીઆથી સભાળજો. અમારી બનાવેલ બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ અમે કોઈને વેચવા આપેલ નથી. અમારી બનાવેલ યાકુતી માત્ર રાજકોટમા અમારા ઔષધાલયમાં જ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતી.

(અનંગ વિલાસ.)

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે, પુરુષાતન કાયમ રાખે છે. સંસાર સુખ ભોગવવા માટે દેશી અને યુનાની દવામાં ઉંચામાં ઉંચી દવા જોઇએ તો આ બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ છે. આ રાજવશી યાકુતી વીર્યવિકારના તમામ વ્યાધિ મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરું પુરુષાતન આપે છે. રાજા રજવાડામા તથા શ્રીમત લોકોમાં આ દવા બહુ વખણાય છે ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણુસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર, આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈ પણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપીઆ દશ.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ, રાજકોટ. (કાઠીયાવાડ.)

જાહેર ખબર.

નીચેના પુસ્તકો મોરબી નાટક કંપનીનો જ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી, તથા મુબઇમાં બુકસેલર એન એમ. ત્રિપાઠીની કંપની તથા બુકસેલર વસનજી પરમાનંદ ચાહવાળા ઠે. કાળબાદેવી રોડ અને અમદાવાદમાં બુકસેલર મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટેની દુકાનેથી તથા વડોદરામાં બુકસેલર મોહનલાલ મન સુખરામ ઠે લહેરીપુર દરવાજા પાસેની દુકાનેથી તથા સુરતમા પ્રભુશંકર નિર્ભયરામ બ્યાસ ઠે ભાગા તલાવની પાસેથી રોકડી કીમત મોકલી અગર વેલ્યુ પેબલ પાર્સલથી મગાવી લેવાં

ભર્તૃહરિ નાટક મોટું (સચિત્ર)	૧-૪-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
સતી અનસૂયા નાટક મોટું (સચિત્ર)	૧-૪-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
ચાપરાજ નાટક મોટું	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
રાજસિંહ નાટક મોટું .	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
રાણકદેવી નાટક મોટું ...	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
ત્રિચારાજ નાટક મોટું . .	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
ત્રિવિક્રમ નાટક મોટું	૧-૦-૦
સદર ગાયન .. .	૦-૨-૦
જગદેવપરમાર નાટક મોટું	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
ચંદ્રહાસ નાટક મોટું	૧-૦-૦
સદર ગાયન	૦-૨-૦
કંસવધ નાટકનાં ગાયન ..	૦-૨-૦
વીરબાળા નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
દેવયાની નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
રાજતરંગ નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
વિશુદ્ધ વિજયના ગાયન	૦-૨-૦
સરસ્વતી નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
રમારણજીત નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
મદાલસા નાટકના ગાયન.	૦-૨-૦
અંબરીષ નાટકના ગાયન	૦-૨-૦
સુકન્યા સાવિત્રી ના ગા	૦-૨-૦

મૂળજી આશારામ ઓઝા.